

PLAN VAN AANPAK

Oesterproblematiek

2016 – 2018

Plan van Aanpak Oesterproblematiek 2016 – 2018

A. Inleiding

Tijdens een inventarisatie d.d. 10 juli 2015 op een aantal oesterpercelen in de Kom van de Oosterschelde is geconstateerd dat de oestersector geconfronteerd lijkt te zijn met grote negatieve gevolgen door de aanwezigheid van enerzijds het oesterherpesvirus en anderzijds de Oesterboorder.

Het oesterherpesvirus ('*Ostreid herpesvirus 1*; *OsHV-1*') werd voor het eerst in Europa waargenomen in hatcheries in Frankrijk in 1992 en op kweeklocaties in 1994. Sinds 2008 is een nieuwe variant van oesterherpesvirus aanwezig in Europa: OsHV-1 uvar. Deze variant geeft hoge sterfte onder Japanse oesters ('*creuses*') en heeft zich in korte tijd verspreid naar de belangrijkste kweekgebieden van Europa. Vanaf 2010 is de variant ook aangetroffen in de Nederlandse kweekgebieden. Sterfte als gevolg van oesterherpesvirus kan oplopen tot 70 à 80%, terwijl op dieper gelegen percelen sterfte kan voorkomen van meer dan 90% (*leeftijdsklasse oesters 0 tot 18 maanden*). Het virus wordt actief bij een watertemperatuur vanaf 16 à 17 graden – dus voornamelijk in de zomermaanden - en is alleen actief op creuses en niet op de platte oesters.

De huidige beperkte voorraad oesters op met name de Oosterscheldepercelen wordt tevens dagelijks bedreigd door twee exoten, de Japanse oesterboorder ('*Ocenebrellis inornatus*') en de Amerikaanse oesterboorder ('*Urosalpinx cinera*'). Met name de Japanse oesterboorder heeft zich de laatste jaren op grote schaal weten te vestigen in de Kom van de Oosterschelde, waar de oesterpercelen in de Oosterschelde zijn gesitueerd. En ook in de Zandkreek en de Noordelijke Tak van de Oosterschelde zijn inmiddels al enkele exemplaren aangetroffen. Zowel platte oesters als de creuses zijn prooi voor de oesterboorder. Door een gaatje in de schelp te boren wordt de inhoud van deze schelp opgegeten of de oester gaat dood, omdat de schelp niet meer intact is.

B. Toekomstbeeld

Medio 2015 is nog maar een beperkte voorraad oesters voor het aanstaande seizoen op de Oosterscheldepercelen aanwezig. Het bestand aan halfwas-oesters en oesterbroed is bijzonder klein, zodat de kans zeer wel aanwezig is dat de oesterproductie vanaf 2016 waarschijnlijk aanzienlijk zal worden gedecimeerd.

Door het aanhoudende herpesvirus én de in grotere getale voorkomende oesterboorder lijkt het voor de oestersector in de toekomst zeer problematisch te worden om het hoofd boven water te houden. De oestersector doet daarom een dringend beroep op het ministerie van EZ en de provincie Zeeland om met gerichte maatregelen de sector een overlevingskans te bieden.

C. Probleemanalyse

Geconstateerd kan worden dat er sprake is van een economisch probleem en dus niet zo zeer van een ecologisch probleem. De oestersector zal naar verwachting in de problemen komen, doordat zowel het herpesvirus als de oesterboorder ('*exoot*') het bestand aan Japanse oesters (ook een '*exoot*') in de Oosterschelde (aanmerkelijk) zal gaan reduceren.

Om mogelijke misverstanden en eventuele staatssteunproblemen te voorkomen is het noodzakelijk om de gememoreerde sterftcijfers en de geschetste negatieve verwachtingen voor de Nederlandse oestersector ook daadwerkelijk meer objectief en eenduidig voor het voetlicht te krijgen. Hiermee wordt een rechtvaardiging verkregen voor het nemen van noodzakelijke maatregelen en het beschikbaar stellen van financiële middelen. Vooralsnog kunnen echter (nog) geen 'harde sterftcijfers' als gevolg van zowel de oesterboorder als het herpesvirus worden aangeleverd. Aan de hand van de reeds uitgevoerde onderzoeken (*bijlage I*) kunnen overigens wel indicaties/schattingen worden gegeven. In het kader van de nog op te stellen kennis- en onderzoekagenda zullen binnen afzienbare tijd alsnog realistische sterftcijfers worden opgesteld voor respectievelijk het herpesvirus en de oesterboorder.

D. Beleid

Het Nederlandse visserijbeleid voor de schelpdiervisserij en –cultuur is beschreven in het beleidsbesluit Schelpdiervisserij 2005-2020: Ruimte voor een zilte oogst. De hoofdlijnen voor dit beleid zijn:

- Robuust beleid met toekomstperspectief;
- Verduurzaming van economische activiteiten is nodig voor het ontwikkelen van werkgelegenheid en inkomen in combinatie van een verbetering van de natuurkwaliteit van de ecosystemen;
- Vereenvoudiging van beleid en regelgeving, onder meer door het huidige ingewikkelde systeem van voedselreservering af te schaffen;
- Meer verantwoordelijkheid bij het bedrijfsleven;
- Innovatie is noodzakelijk om klaar te staan voor de beleidsopgaven van de toekomst.

Er wordt derhalve ingezet op een scheldiervisserijbeleid dat perspectief biedt op een economisch gezonde bedrijfstak met productiemogelijkheden, die de natuurwaarden respecteren en waar mogelijk versterken.

De inpasbaarheid van de visserij in de betreffende ecosystemen zijn leidend voor het toekomstig economisch perspectief. Voor een duurzame toekomst is het bedrijfsleven zelf verantwoordelijk.

Het visserijbeleid zal rekening houden met bestaande kaders, zoals onder meer de kaderrichtlijn water (KRW) en de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR). Laatstgenoemde toets zal plaatsvinden via de vergunningenprocedure op grond van de Natuurbeschermingswet.

E. Uitwerking

Om de voornoemde problemen gezamenlijk het hoofd te kunnen bieden wordt de komende periode ingezet op maatregelen voor de korte termijn, de middellange en lange termijn. Om de oesterboorder te ontlopen valt in eerste instantie te denken aan het invangen en kweken in de waterkolom (“*off bottom*”). Off bottom-technieken die hiervoor in aanmerking komen zijn :

- Mandjes, die met name in het litoraal kunnen worden gebruikt (*kan eventueel ook in het sublitoraal*).
- Rekken en tafels, waarop zowel in het litoraal als in het sublitoraal zakken met oesters worden gelegd voor verdere opkweek. Met deze technieken is in de Nederlandse wateren nog weinig ervaring opgedaan, zodat aan de hand van nadere experimenten meer informatie wordt verkregen over de consequenties met betrekking tot onder meer ‘lichtinval’, ‘schaduwwerking’ en ‘leefgebied en soorten’.
- Staande kweekkooien, die op de bodem in zowel het litoraal als het sublitoraal kunnen worden geplaatst. Ook bij deze technieken kan aan de hand van experimenten meer informatie worden verkregen over de consequenties met betrekking tot onder meer ‘lichtinval’, ‘schaduwwerking’ en ‘leefgebied en soorten’.
- Hangende kweekkooien, die in het sublitoraal aan longlines zijn bevestigd.

Bij alle in gebruik te nemen technieken zal vervolgens een afweging worden gemaakt in het kader van zowel de visserijbelangen als de natuurbelangen. Een ‘waterstaatkundige afweging’, waaronder veiligheidsaspecten, zal door het ministerie van I&M worden gemaakt in het kader van de Waterwet. Tenslotte zal ook kennis en onderzoek een belangrijke peiler moeten zijn, die naar verwachting kan bijdragen aan een gezonde en levensvatbare oestersector.

F. Maatregelen voor de korte termijn (starten in seizoen 2015/2016)

F-1. Off bottom invang en -kweek in het sublitoraal van de Oosterschelde.

Uitwerking

In het (nabije) verleden zijn reeds proeven/experimenten met nieuwe kweektechnieken (*bv. mandjes*) uitgevoerd op oesterpercelen in het sublitoraal. Mogelijk kan bij een verdere uitwerking worden volstaan met een zgn. ‘verstorings- en verslechteringstoets’. Dit heeft weliswaar geen effect op de duur van een eventuele aanvraagprocedure, maar dit vergt waarschijnlijk (aanzienlijk) minder voorbereiding door de initiatiefnemer.

Op basis van het vorenstaande inventariseert en coördineert de NOV toekomstige en innovatieve plannen, die vervolgens ‘onder de vlag van de NOV’ gezamenlijk uitgevoerd kunnen worden op een beperkt areaal in het sublitoraal in de Kom van de Oosterschelde. Dit betekent dat binnen de NOV consensus zal moeten bestaan over het gezamenlijk opzetten en uitvoeren van dergelijke experimenten. Hierbij valt te denken aan een beperkte oppervlakte op een (of enkele) bestaand sublitoraal oesterperceel, waar een aantal nieuwe ontwikkelingen in het kader van experimenten kunnen worden uitgetest. Een aanvraag hiertoe is medio september 2015 door NOV en IMARES in voorbereiding genomen. Van belang hierbij is het opstellen van een monitoringsplan om onder meer de effecten van deze activiteiten op natuurwaarden te kunnen beoordelen.

Van belang hierbij is tenslotte dat de betreffende aanvraag vooraf zo spoedig wordt afgestemd met RWS en het Nederlandse Watersportverbond.

F-2. Off bottom-invang en -kweek in het litoraal van de Oosterschelde.

Uitwerking

Nadat F-1 is opgepakt en in uitvoering genomen, is het vervolgens ook mogelijk dergelijke proeven – dus eveneens onder de gezamenlijke noemer van de NOV – uit te voeren in het litoraal van de Oosterschelde. Ook hiervoor is het denkbaar een beperkt areaal (*bijvoorbeeld 5 á 10 hectare*) aan te wijzen, waar in opdracht en onder verantwoordelijkheid van de NOV nieuwe toekomstige en innovatieve plannen worden uitgevoerd op één of enkele oesterpercelen in het litoraal van de Oosterschelde in de Kom.

Van belang hierbij is dat een dergelijke aanvraag vooraf zo spoedig mogelijk wordt afgestemd met RWS en het Nederlandse Watersportverbond.

F-3. De huidige beperkte oestervoorraad op de percelen aanvullen met oesterbroed uit het Veerse Meer.

Uitwerking

Tijdens een schelpdierinventarisatie in de winter van 2014/2015 in het Veerse Meer is geconstateerd dat het oesterbestand aldaar in de afgelopen jaren fors is toegenomen. Ook is op diverse locaties in het Veerse Meer oesterbroed aangetroffen, dat eventueel gebruikt kan worden voor het aanvullen van de oestervoorraad op de Oosterscheldepercelen.

Medio september 2015 is wederom een kleinschalige inventarisatie uitgevoerd en hieruit bleek dat er veel bruikbare oesters (*losse consumptieoesters, kleine losse zaai-oesters, oesterbroed en aan elkaar gegroeide oesterbonken*) aanwezig zijn in het waterskigebied

‘Oost’ (*nader te specificeren aan de hand van coördinaten*) op het Veerse Meer. Deze oesters leveren veel overlast op voor de waterrecreatie in het betreffende gebied.

Voor het Veerse Meer bestaan reeds plannen voor de ontwikkeling van (experimentele) oestercultuur op basis waarvan mogelijk een bepaalde hoeveelheid oesterbroed nodig c.q. wenselijk is voor de verdere uitwerking. Met inachtneming van deze ontwikkelingen is het echter mogelijk dat er oesterbroed beschikbaar kan worden gesteld ter aanvulling van de oestervoorraad op de Oosterscheldepercelen.

Voor zover bekend komt de oesterboorder nog niet voor in het Veerse Meer, zodat het aldaar aanwezige oesterbroed aangemerkt kan worden als ‘schoon oesterbroed’. Om “dweilen met de kraan open” (*lees: ‘schoon broed’ uitzaaien op vervuilde percelen*) te voorkomen, zal het eventueel ter beschikking te stellen Veerse Meer-broed uitsluitend gebruikt mogen worden voor ‘off bottom-proeven’ (*zie korte termijnmaatregel F-1*) en/of onderzoek (*zie onderzoeksmaatregel I-2*).

Het Veerse Meer-broed kan onder verantwoordelijkheid van de NOV worden weggevoerd op basis van een visplan. Dit visplan, nader te beoordelen door het ministerie, zal onder meer ingaan op een zeer beperkt aantal in te zetten vaartuigen, een eventueel benodigde grondige schoonmaak hiervan en een expliciet verbod van oestertransporten van de Oosterschelde naar het Veerse Meer. Overigens dient tenslotte nog rekening gehouden te worden met een verlaging van de waterstand begin november 2015 naar het winterpeil, waardoor bevissing vanaf dat moment door de ondiepte aanmerkelijk lastiger zal worden.

F-4. Het handmatig, beroepsmatig rapen van oesters in de Oosterschelde.

Uitwerking

In 2012 zijn de mogelijkheden onderzocht om het rapen van oesters in en rond de Oosterschelde op beroepsmatige schaal toe te staan. Op dit moment is het op basis van de NB-wet 1998 toegestaan recreatief oesters te rapen ‘voor eigen gebruik’. In de praktijk betekent dit dat het voor ieder persoon is toegestaan schelpdieren te rapen tot een maximum van 10 kilo per persoon per dag in de daartoe opengestelde gebieden.

Een pilot om het beroepsmatig rapen (*meer dan 10 kilo en voor commerciële doeleinden*) in de praktijk uit te proberen, is in 2014 niet doorgegaan vanwege de hoge kosten die het monitorings- en handhavingsprogramma met zich meebrachten. De huidige problematiek waarin de oestersector zich bevindt, plaatst een en ander in een ander daglicht. De provincie Zeeland is bereid om in afstemming met de NOV een pilot uit te werken om beroepsmatig rapen van Japanse oesters in de Oosterschelde onder bepaalde voorwaarden voor een nader te bepalen proefperiode toe te staan. Bezien zal worden wat aan monitoring nodig is, waarbij zo veel mogelijk aansluiting wordt gezocht bij lopende programma’s en projecten.

G. Maatregelen voor de middellange termijn (periode 2016 - 2018)

G-1. Uitbreiding van gebied waar op grond van de vergunning voor de vrije oestervisserij gevist mag worden.

Uitwerking

Op grond van de ‘vrije grond-vergunning’ in het kader van de Visserijwet mag de sector vissen in de gehele Oosterschelde (*gebied ten oosten van de kering*), met uitzondering van gesloten gebieden (*Noordelijke Tak en deel Roggenplaat*).

Op basis van de vergunning o.g.v. NB-wet mogen echter geen (kleine) oesters worden gevist op droogvallende platen. Dit komt met name doordat oestervisserij kan leiden tot beschadiging van de bovenlaag van de platen en tot verhoogde erosie. Hierdoor vindt aantasting plaats van het habitatype en ook afname van het leefgebied van beschermde soorten.

Indien de oestersector toch graag de visserij op droogvallende platen wil uitoefenen, zal zij hiertoe nader onderzoek moet initiëren, die de voornoemde negatieve effecten onderbouwd kan uitsluiten. Ook moet aangetoond worden dat het eventueel wegvissen van oesters op litorale platen geen (verdere) afkalving van de platen zal veroorzaken.

Een eventueel toegestane (gedeeltelijke) visserij op droogvallende platen zal door de sector nader gereguleerd worden aan de hand van een visplan.

G-2. Opzetten van proeven voor de off bottom-kweek van oesters in de Westerschelde.

Uitwerking

Om de geschiktheid van off bottom-cultuur in een nieuw gebied als de Westerschelde te onderzoeken kunnen proeven worden uitgevoerd. Overigens is het oesterherpesvirus waarschijnlijk al wel aanwezig in de Westerschelde.

De risico's op introductie van de oesterboorder dient hierbij geminimaliseerd te worden. Hier kan mogelijk aansluiting worden gezocht bij de maatregelen, die de mosselsector reeds heeft ingenomen in het kader van de verplaatsing van mosseltransporten van de Oosterschelde naar de Waddenzee (*‘Zuid/Noord-transport’*). Gedoeld wordt hierbij op de mitigerende maatregelen, zoals deze zijn beschreven in de Schelpdier Afhankelijke Soorten Inventarisatie (*‘SASI’*) en het Schelpdier Import Monitoring Protocol (*‘SIMP’*) en als zodanig ook zijn geaccepteerd door de Raad van State.

G-3. Beperkte oestervoorraad op de percelen aanvullen met (geïmporteerde) zaaioesters, eventueel uit hatcheries.

Uitwerking

Desgewenst kan de beperkte oestervoorraad worden aangevuld met jonge (geïmporteerde) oesters, zo mogelijk vanuit hatcheries. Dit oesterbroed zal zeer waarschijnlijk nog niet zijn vervuild met de oesterboorder. Om “dweilen met de kraan open” (*lees: 'schoon broed' uitzaaien op vervuilde percelen*) te voorkomen, lijkt het voor de hand te liggen om deze ‘schone’ zaaioesters te gebruiken voor ‘off bottom-proeven’ (zie *korte termijnmaatregel F-1*) en/of onderzoek (zie *onderzoeksmaatregel I-2*). Dit kan zelf gereguleerd worden via een visplan.

G-4. Vermijden van gebruik van (niet-gebiedseigen) tarra ten behoeve van invang van oesterbroed op oester(broed invang)percelen.

Uitwerking

Schelpdiertarra wordt veelal afgevoerd en uitgezaaid op één van de drie de aangewezen stortplaatsen. Echter, zowel vanuit ecologisch oogpunt (*Natura 2000-gebied en Nationaal Park*) als vanuit economisch oogpunt (*productiefunctie*) lijkt het ongewenst om tarra te storten in de Oosterschelde. De tarrastort op deze aangewezen locaties maakt echter al sinds oudsher deel uit van het regulier productieproces in de schelpdiersector. Gelet hierop is het “een brug te ver” om deze activiteit per direct te verbieden, zonder dat hiervoor een kostendekkend alternatief kan worden geboden. Het streven is erop gericht om binnen afzienbare termijn een alternatief te vinden voor deze tarrastort (zie *onderzoeksmaatregel I-3*), waardoor het storten van schelpdiertarra in de Oosterschelde niet langer mogelijk zou moeten zijn.

Ook het gebruik van niet-gebiedseigen en/of ‘vuile’ tarra ten behoeve van de invang van oesterbroed op percelen dient afgebouwd te worden. Het is veelal niet duidelijk waar deze tarra vandaan komt, waardoor het risico aanwezig is dat er gebiedsvreemde organismen – bijvoorbeeld oesterboorders - op de percelen worden mee uitgezaaid. Het is daarom wenselijk dat voor de invang uitsluitend gebruik gemaakt wordt van ‘gebiedseigen’ en schone schelpen.

Uiteindelijk zal dit zo snel mogelijk moeten leiden tot nadere richtlijnen voor zowel het gebruik en de verwerking van tarra, bij voorkeur in een door de sector op te stellen visplan.

H. Maatregelen voor de lange termijn (na 2018)

H-1. Opzetten van proeven voor de bodemkweek van oesters in de Westerschelde.

Uitwerking

Het oosterherpesvirus zal waarschijnlijk al aanwezig zijn in de Westerschelde. Verder is het zaak om de risico's op introductie van de oesterboorder te minimaliseren. Zoals ook bij paragraaf G-4 is gesteld kan aansluiting worden gezocht bij de maatregelen, die de mosselsector reeds heeft ingenomen in het kader van de verplaatsing van mosseltransporten van de Oosterschelde naar de Waddenzee ('Zuid/Noord-transport'). Gedoeld wordt hierbij op de mitigerende maatregelen, zoals deze zijn beschreven in de Schelpdier Afhankelijke Soorten Inventarisatie ('SASI') en het Schelpdier Import Monitoring Protocol ('SIMP') en als zodanig ook zijn geaccepteerd door de Raad van State.

H-2. Opzetten van kweekactiviteiten van oesters onder gecontroleerde omstandigheden, bijvoorbeeld 'binnendijs' en/of hatcheries.

Uitwerking

Binnen de schelpdiersector zijn onlangs enkele experimenten uitgevoerd op het gebied van 'binnendijs kweek' en 'hatcheries'. Met name de 'binnendijs kweek-activiteiten' zijn inmiddels beëindigd, hoofdzakelijk op grond van financiële overwegingen. Niet uitgesloten wordt echter dat dit in de toekomst mogelijk toch nog opgepakt zal gaan worden.

In het voorkomende geval dient overigens nog wel een oplossing gezocht te worden voor problemen binnen de huidige regelgeving. Binnendijs kweekgebieden worden op grond van de huidige regelgeving echter niet aangemerkt als 'productiegebied'. Op grond hiervan is het produceren en leveren van consumptieve producten vooralsnog niet toegestaan.

I. Onderzoek

I-1. Opstellen kennis- en onderzoekagenda.

Uitwerking

Naast de huidige knelpunten (*oosterherpesvirus* en *oesterboorder*) blijkt dat er al langere tijd sprake is van grote verschillen in groei van de oesters op de bodemparcels in de kom van de Oosterschelde. Trage groei betekent langere kweekduur, meer uitval en meer ruimtebeslag. Het leidt ook tot wisselvallige en moeilijk voorspelbare kwaliteit, met nadelen voor de vermarkting. Bovendien is er geen systeem voor bepaling en

borging van de kwaliteit. Ook de omvang van het kweekbestand, de kweekduur en de oogst worden niet (meer) geregistreerd. Dit alles heeft een kostenverhogend en een prijsdrukkend effect op het eindproduct.

Er lijkt onvoldoende capaciteit te bestaan in de sector om problemen gezamenlijk en daardoor effectief aan te pakken. De kwekers hebben weinig ruimte voor langere termijn strategie ontwikkeling. De meeste kweekbedrijven hebben een beperkte omvang en worden geheel in beslag genomen door de kweekactiviteiten. De enkele grote bedrijven hebben hun eigen strategieën. Zoals ook eerder gesteld zijn er verder onderdelen in de kweekpraktijk, die de verspreiding van oesterboorders zelfs kan bevorderen, namelijk het hergebruik van gestort tarra voor de winning van oesterbroed. Hierdoor wordt de kans vergroot dat oesterboorders in de tarra vanaf stortplaatsen (*zoals de Slipperplaat*) worden verplaatst naar broedwinpercelen.

Aanbevolen wordt een werkgroep te vormen van praktijkmensen en onderzoekers, die vanuit de NOV de opdracht krijgt voor het opstellen van een kennisagenda. In deze kennisagenda worden de kennislacunes en de onderzoeksvragen opgesomd, die aan de orde zijn bij het bestrijden van problemen en het benutten van kansen.

Naast de hiervoor genoemde onderzoeksvragen dient er ook aandacht te komen voor een betere vermarkting via branding, tracking en tracing als ook kwaliteitsborging. De resultaten uit enerzijds eerdere en lopende studies en anderzijds discussie in de kenniskring zullen informatie en aanbevelingen bieden voor een verdere aanpak.

De kennis- en onderzoekagenda kan uiteindelijk worden gebruikt voor het verkrijgen van de benodigde kennis voor een effectief maatregelpakket voor enerzijds het bestrijden van bedreigingen en anderzijds het ontwikkelen van perspectieven.

De opdracht voor het opstellen van een kennisagenda en een bijbehorend onderzoeksplan is al verstrekt en wordt gefinancierd door het ministerie van EZ vanuit het BO-onderzoek.

I-2. Onderzoek naar actief beheer tot vermindering van oesterboorders.

Uitwerking

Uitgangspunt hierbij is dat getracht wordt zo veel mogelijk oesterboorders te verwijderen (*en zo mogelijk te vernietigen*) van in ieder geval de oesterpercelen. Mogelijk kan het effectief zijn om perceelblokken geheel schoon te vissen en te bezaaien met ‘schone schelpen’. Hiervoor kan een bestaand perceelblok in de Oosterschelde worden aangewezen om een dergelijke proef in het kader van een onderzoek (*bijvoorbeeld door IMARES/GiMaRIS*) te laten uitvoeren. Voorwaarde hiervoor is echter wel dat alle betreffende huurders van een dergelijk perceelsblok hieraan mee moeten werken, eventueel te reguleren via een visplan. Eventueel zou hiervoor ook een nader te bepalen locatie gebruikt kunnen worden van onverhuurde oesterpercelen in de Kom van de Oosterschelde.

I-3. Onderzoek naar nieuwe toepassingen van schelpdiertarra.

Uitwerking

De migratiesnelheid van de oesterboorder is zeer klein, maar wordt aanzienlijk vergroot door de verschillende oestertransporten tussen de percelen. Oesterboorders hebben geen pelagisch larvestadium. De eieren worden in capsules afgezet op harde substraten (*vaak oesterschelpen*) van waaruit de volledig gevormde juvenielen komen. De migratieafstanden van de adulten, die kruipen over de bodem, zijn beperkt. Er zijn geen fysieke barrières in de Oosterschelde, zodat de oesterboorders zich langzaam verder kunnen verspreiden in het gebied. Door de beperkte natuurlijke migratiesnelheid van deze soort kan de verspreiding echter heel lang (*tientallen jaren*) duren. Al lijken er echter signalen te zijn dat de oesterboorder(eitjes) zich ook kunnen verplaatsen door mee te liften met losgeslagen plukken bessenwier, waaraan oesters zich kunnen hechten.

Door de schelpdiersector – met name de handel en verwerking – wordt de schelpdiertarra veelal afgevoerd en uitgezaaid op aangewezen stortplaatsen. Door Rijkswaterstaat zijn drie stortplaatsen aangewezen, namelijk ‘de Slipperplaat’ nabij Yerseke, ‘Strijenham’ bij de Bergse Diepsluis en ‘Zijpe’ nabij Bruinisse.

Substraat voor het invangen van oesterbroed is schaars. Naast oesterschelpen kunnen ook mosselschelpen worden gebruikt als invangmateriaal. Hierbij zijn twee typen te onderscheiden, te weten ‘schone’ mosselschelpen uit de kokkerij, die vrij zijn van aanhangende organismen. Daarnaast zijn er ‘vuile’ mosselschelpen, die afkomstig zijn van de schelpdierverwerkende bedrijven.

Ten behoeve van de invang van oesterbroed wordt gebruikt gemaakt van tarra van schelpdierverwerkingsbedrijven aan de Korringaweg te Yerseke. Daarnaast wordt ook gebruik gemaakt van tarra, afkomstig van stortplaatsen zoals de Slipperplaat in de Oosterschelde. Het is echter niet in alle gevallen duidelijk waar de tarra vandaan komt, waardoor het risico aanwezig is dat er gebiedsvreemde organismen – bijvoorbeeld oesterboorders - op de percelen wordt mee uitgezaaid. Het gebruik van (niet-gebiedseigen) tarra ten behoeve van de invang van oesterbroed op oester(broed invang)percelen zou daarom vermeden moeten worden. En eigenlijk zou de ‘gebiedsvreemde’ tarra (*en liefst alle tarra*) niet langer in de Oosterschelde moeten worden teruggestort. Het huidige Europese Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (*EFMZV*) biedt subsidiemogelijkheden voor onderzoek naar en ontwikkeling van nieuwe toepassingen van schelpdiertarra.

J. Financiën

J-1. Een tijdelijke huursomvermindering van de percelen.

Uitwerking

In Grevelingen worden voornamelijk platte oesters gekweekt. Oosterherpesvirus is niet actief op platte oesters. Daarnaast komen oesterboorders voornamelijk voor in de Oosterschelde. In de Grevelingen zijn overigens onlangs op enkele percelen op beperkte schaal oesterboorder(-eitjes) aangetroffen, maar (nog) niet in omvang als in de Oosterschelde. Aannemelijk is dat de oesterboorder in de Grevelingen is getransporteerd door oesterkwekers via ‘vuile schelpen’ en/of illegaal verzaaien.

Medio 2009 is het ministerie van EZ reeds een huursomverlaging met de sector overeengekomen voor een periode van 13 jaar, derhalve tot en met seizoen 2021/2022. De totale jaarlijkse huursom voor alle oesterpercelen werd daarmee verlaagd van ruim € 500.000,- naar ruim € 300.000,-. De huurinkomsten worden jaarlijks ingeboekt door het ministerie van Financiën, die eigenaar zijn van de Staatsgronden.

Voor een periode van drie jaar (2016 tot en met 2018) kan een jaarlijkse korting op de huursom overeengekomen worden van circa € 50.000,- onder de voorwaarde dat dit jaarlijkse bedrag wordt vrijgemaakt voor maatregelen ter behoud van de oestersector in het algemeen en nader onderzoek door IMARES en GiMaRIS naar de eventuele bestrijding van het oestervirus en/of de oesterboorder in het bijzonder. Deze ‘korting’ zal gelden voor alle oesterkwekers, dus voor zowel de Oosterscheldekwekers als de Grevelingenkwekers. Dit bedrag wordt gezien als een gezamenlijke bijdrage van zowel de rijksoverheid als de oestersector. De rijksoverheid zal de komende drie jaar jaarlijks € 50.000,- minder aan inkomsten ontvangen, terwijl de sector de “huursomkorting” zelf inbrengt in een ‘onderzoekfonds’.

De jaarlijkse ‘huursomvermindering’ van € 50.000,- zal worden verrekend over alle huurders. Uitgaande van een verhuurd oesterareaal van totaal 2.050 hectare (1500 ha in Oosterschelde en 550 ha in Grevelingen) zal dit een “huursomverlaging” betekenen van – afgerond - € 24,40 per hectare per jaar (= € 50.020,-). Voor de seizoenen 2015/2016, 2016/2017 en 2017/2018 ontvangen de huurders een factuur van EZ voor het oorspronkelijke huurbedrag, verminderd met een bedrag dat overeenkomt met het aantal gehuurde hectaren X € 24,40.

NB: De facturen voor het seizoen 2015/2016 zijn reeds verzonden, voordat de ‘korting’ is doorberekend. Gelet hierop zal de ‘huursomvermindering’ van € 50.000,- voor het seizoen 2015/2016 worden verrekend met de facturering van het seizoen 2016/2017.

Alle huurders dienen binnen een bepaalde termijn de voor hen geldende ‘huursomverlaging’ over te maken op een nader door de NOV bekend te maken rekeningnummer. De NOV zal dit ‘afdwingen’ (via statuten, visplan, o.i.d.) voor haar leden. De niet-leden zullen zich hieraan moeten conformeren via een separate verklaring op basis waarvan de NOV dit ook voor hen kan ‘afdwingen’.

J-2. Opzetten en beheren van ‘onderzoekfonds’.

Uitwerking

De provincie Zeeland is voornemens om totaal € 100.000,- beschikbaar te stellen voor de verdere uitwerking van het Plan van Aanpak, derhalve circa € 33.000,- per jaar. Voor de komende periode (2016-2018) zal naar verwachting jaarlijks een bedrag van minimaal € 83.000,- beschikbaar zijn voor het ‘onderzoekfonds’. Dit bedrag is opgebouwd uit enerzijds de ‘huursomvermindering’ en anderzijds een bijdrage van de provincie Zeeland.

De sector zal formeel optreden als beheerder van het ‘onderzoekfonds’ en is daardoor ook opdrachtgever richting onderzoeksbureaus als IMARES en GiMaRIS.

Besluitvorming over eventueel onderzoek zal pas plaatsvinden, nadat een “onderzoekscommissie” hierover zijn oordeel heeft uitgebracht.

K. Governance

In het najaar van 2015 heeft een werkgroep (*bestaande uit Jaap de Rooij, Jaap Broodman, Ron Ravesteijn en Angelo Kouwenhoven*) een mogelijk maatregelenpakket nader uitgewerkt in het kader van een Plan van Aanpak. Dit maatregelenpakket is voor advies en vaststelling voorgelegd aan de ledenvergadering van de NOV, Gedeputeerde Staten van de provincie Zeeland en de Staatssecretaris van het ministerie van EZ.

Voor het verdere proces zal vervolgens nog een ‘Bestuurlijk Afstemmingsoverleg Oestervisserij’ geïnitieerd worden, waarin een bestuurlijke afstemming door de verschillende partijen kan plaatsvinden. Namens de verschillende partijen zou hierin in ieder geval plaats kunnen nemen Cees van Liere (*voorzitter NOV*), Jo-Annes de Bat (*gedeputeerde visserij van provincie Zeeland*), Henri Kool/Hans van Dongen (*directie DAD van ministerie EZ*) en Peter Munters/Wieke Tas (*directie N&B van ministerie EZ*). De oestersector dient hierbij aangemerkt te worden als trekker van het proces en het hierbij behorende Plan van Aanpak.

Nadere afspraken moeten tenslotte nog worden gemaakt over zowel het secretariaat als het voorzitterschap van enerzijds de Werkgroep en anderzijds de Stuurgroep. De intentie is aanwezig om hiervoor een ‘schelpdiervisserij-boegbeeld’ aan te wijzen, die enerzijds het vertrouwen geniet van zowel de sector als de overheid en anderzijds een link kan leggen met de onderzoeks-en kennisagenda (*zie onderzoeksparagraaf I-1*).

L. Resumé en nog uit te voeren acties

Het voorliggende maatregelenpakket betreft een zeer brede agenda, waarin voor alle partijen een inspanningsverplichting geldt (*dus géén resultaatverplichting*). In de komende jaren zal

bezien moeten worden welke maatregelen (minder) kansrijk zijn op basis waarvan na verloop van tijd een mix van maatregelen kan ontstaan, die (hopelijk) voldoende perspectief kunnen bieden voor de oestersector.

Er dient tenslotte nog een aanzienlijk aantal acties verder opgepakt en uitgewerkt te worden:

- Opstellen realistische sterftecijfers i.v.m. zowel oesterherpesvirus als oesterboorder
- Inventariseren en coördineren van innovatieve plannen
- Opstellen visplan ten behoeve van opvissen 'schone' zaai-oesters in Veerse Meer
- Opstellen kennis- en onderzoeksagenda
- Opstellen en afwickelen 'kortings-verklaring' voor niet-NOV leden
- Instellen van 'Commissie Onderzoeksfonds'
- Instellen van 'Stuurgroep Oestervisserij'
- Eventueel aanwijzen 'schelpdiervisserij-boegbeeld' als trekker van maatregelenpakket

0 – 0 – 0 – 0 – 0 – 0 – 0 – 0 – 0

Bijlage 1 : uitgevoerde en lopende ‘oester-onderzoeken’

Door het ministerie van EZ zijn in de afgelopen periode al diverse onderzoeken uitgevoerd, die – direct en indirect - betrekking hebben op de oesterboorder en het herpesvirus:

- Rapport : Risk assessment of the possible introduction of three predatory snails in the Dutch Wadden Sea
Bureau : IMARES
Datum : 6 mei 2010
- Rapport : Verslag monitoring oester herpesvirus 2010
Bureau : Centraal Veterinair Instituut
Datum : 24 september 2010
- Rapport : Distribution and Risk analysis of the American and Japanese oyster drill
Bureau : GiMaRIS / Bureau Waardenburg
Datum : 31 december 2013
- Rapport : Risk assessment of alien species found in and around the oyster basins of Yerseke
Bureau : IMARES
Datum : 31 januari 2014
- Rapport : Soorteninventarisatie oesterputcomplexen en schelpdierverwerkende bedrijven
Bureau : IMARES
Datum : 13 februari 2014
- Rapport : Japanse oesterbanken op droogvallende platen in Nederlandse kustwateren in 2014: bestand en arealen
Bureau : IMARES
Datum : december 2014
- Rapport : Inventarisatie van tarrastortplaatsen bij Yerseke, Strijenham en Zijpe in O’schelde
Bureau : GiMaRIS
Datum : april 2015
- Rapport : Risicobeeld oestertransporten in relatie tot mariene invasieve exoten
Bureau : IMARES
Datum : 24 april 2015

In de zomer van 2015 is in opdracht van EZ een ‘schelpdierafhankelijke soorteninventarisatie oesterpercelen’ (*incl. risicobeoordeling voor relevante soorten*) uitgevoerd door GiMaRIS. Verwacht wordt dat hierdoor meer inzicht wordt verkregen in de verspreiding van oesterboorders op oesterpercelen in zowel de Oosterschelde als de Grevelingen. De resultaten hiervan zullen waarschijnlijk in 2015/2016 bekend worden.

In navolging van de eerder in 2013 uitgevoerde soorteninventarisatie van zowel de oesterputten als de uitlaat bij de verwerkende bedrijven in Yerseke zal in de 2e helft van 2015 in opdracht van EZ een ‘soorteninventarisatie oesterputten’ (*incl. risicobeoordeling voor relevante soorten*) worden uitgevoerd door GiMaRIS.

0 – 0 – 0 – 0 – 0 – 0 – 0 – 0 – 0 – 0

